

1TA20 Perhe- ja vammaispalvelut

Toiminta

Vuoden vaihteessa käynnistynyt perhe- ja vammaispalveluiden toimialan palvelujärjestelmän uudistaminen (R3) on jatkunut kevään ajan. Palvelujärjestelmä uudistamisessa tarkastellaan toiminnan tuottavuuden ja kustannustehokkuuden edistämisen vaihtoehtoja pohjautuen palvelustrategiassa asetettuihin tavoitteisiin.

Johtamis- ja asiantuntijarakenteen yhteistoimintaneuvotteluissa perhekeskuspalveluiden organisoituminen muutettiin alueista kolmeen palvelulinjaan 1.7 alkaen, millä pyritään vahvistamaan työryhmiä ja turvaamaan palvelutuotantoa sekä edistämään palvelujen ja toimintatapojen harmonisaation toimeenpanoa. Vammaisten asumispalveluissa toteutettiin organisoituminen viiden alueen sijaan kolmeen alueeseen.

Sosiaalihuollon alueellisen asiakastietojärjestelmän (Saga) käyttöönottoon on toimialan palvelutuotannon tukena ollut hankerahoituksen kautta tukiresurssia.

Vammaispalveluissa on ISO 9001- standardin uudistamiseen liittyvä ulkoinen auditointiprosessi on toteutettu alkuvuoden aikana.

Toimialalla on merkittäviä rekrytointihaasteita; henkilöstövaijeiden vuoksi on muun muassa ollut poikkeamia lastensuojelulain mukaisen asiakasmitoituksen toteutumisessa, supistettu paikkamääriä lastensuojelun laitoksyksiköissä ja turvauttu henkilöstövuokraukseen vammaisten asumispalveluissa. Opiskeluhoollon psykologin tehtävistä on avoinna noin 45 %.

Toimialalla on kevään aikana kilpailutettu lapsiperheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun avohuollon palvelut, opiskeluhoollon psykologipalvelut ja psykologiset tutkimukset sekä vammaisten asumispalvelut.

Perheryhmäkoti käynnistyi maaliskuussa yksiosastoisena ilman huoltajaa Suomeen saapuneille ja oleskeluluvan saaneille alaikäisille lapsille, palvelu järjestetään ostopalveluna.

Vammaispalveluissa palvelusetelillä on korvattu ostopalveluja henkilökohtaisen avussa läntiselle ja eteläiselle alueelle. Rai-toimintakyvyn arviointia on laajennettu kaikkiin päivätoiminnan yksiköihin. Virtuaalisen päivätoiminnan käyttöönottoa on valmisteltu.

Vammaispalveluiden päivätoiminnassa Pielavedellä sijainnut yksikkö on lakkautettu ja asiakkaat ovat siirtyneet päivätoimintaan Keiteleen yksikköön, missä toimitilat vastaavat paremmin toiminnan edellytyksiä. Siirrolla on parannettu henkilöstöressurssissa aiemmin ollutta haavoittavuutta. Asiakkaat ovat olleet muutokseen tyytyväisiä palvelun sisällön monipuolistuessa.

Sisäisen valvonnan toteutuminen

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla sisäinen valvonta on osa normaalia päivittäisjohtamista. Sisäisen valvonnan avulla arvioidaan toimialalle asetettujen tavoitteiden toteutumista, toimintaprosesseja ja riskejä. Vuoden 2024 sisäisen valvonnan painopisteinä hyvinvointialuetasoisesti ovat talouden säännölliset kontrollit (ml. toimivaltuuksien noudattaminen

ja talous- ja tuottavuusohjelman seuranta), häiriötilanteisiin varautuminen (valmiussuunnitelmien ajantasaisuus) sekä prosessien ja palvelujen kuvaaminen Arter IMS- ja ARC-järjestelmiin.

Perhe- ja vammaispalveluiden omavalvontaa toteutetaan palveluille määriteltyjen määräaikojen ja henkilöstömäärien seurannassa ja palveluista saatujen palautteiden käsittelyn sekä muistutuksien ja kanteluiden käsittelyn kautta.

- **Talouden seuranta**

Talouden seurantaan liittyvä asiakokonaisuus on ollut käsiteltävänä kuukausittain toimialan johtoryhmän kokouksissa. Toimivaltuuksien ylityksiä ei ole havaittu. Tuottavuus- ja taloudellisuusohjelman mukaisten toimenpiteiden etenemisestä on raportoitu sovitulla tavalla, ja ohjelman toimialatasoinen seuranta on toteutunut säännönmukaisesti johtoryhmässä. Perhe- ja vammaispalveluiden lautakunnalle annettiin 10.6.2024 kattava selvitys talouden toteumasta tammi – huhtikuulta ja selvitys eteni aluehallitukselle tiedoksi.

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla talouden seuranta toteutetaan palvelualueiden toiminnassa palvelualue, palveluyksikkö-, toimintayksikkö sekä perusyksikkötasoisesti. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty määrärahasidonnaisten avustusten toteumaan ja tuottojen toteutumiseen. Toimintayksikkö ja perusyksikkötasoiset talousarviot on saatu muodostettua vasta kuluvalle vuodelle. Seurantatietojen arvioinnissa on hyödynnetty controllerin osaamista aktiivisesti.

Palvelualueiden ja palveluyksiköiden johtotiimeissä on sovitusti mukana controller. Vuoden 2024 talousarvion toteuman ennuste on käyty maaliskuussa läpi palveluyksikköjohtajien ja controllerin kanssa palveluyksiköittäin. Ennuste käydään controllerin kanssa läpi kuukausittain.

- **Varautuminen**

Toimialan vastuulla olevien valmiussuunnitelmien laatiminen on jatkunut toisen neljänneksen aikana. Toimiala tulee osallistumaan vuoden 2024 aikana yhteensä 1 valmiusharjoitukseen. Akuutteja varautumistoimia on tehty erityisesti lakkotilanteessa ja polttoaineen saatavuuden osalta. Varautumisen aihekokonaisuutta käsiteltiin toimialan johtoryhmässä toukokuussa 2024.

- **Palvelu- ja prosessikuvaukset**

Toimialan vastuulla olevien palvelujen kuvauksista on laadittu 0 % ARC-järjestelmään; lastensuojelun ARC-kartan muutokset ovat toteutuksessa. Tiedonhallintalain edellyttämät prosessikuvauksia on laadittu toimialan palveluista. IMS-järjestelmään on viety erilaisia toimintaohjeita ja palveluiden palvelukuvauksia. Palvelu- ja prosessikuvausten laadinnan kokonaisuutta on käsitelty toimialan johtoryhmässä helmi-maaliskuussa 2024. Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla on käynnistynyt kesäkuussa kehittämishanke, jossa yksiköitä tuetaan prosessikaavioiden laadinnassa sekä IMS ja ARC järjestelmän käytössä.

Toimialan merkittävimpiä riskejä ovat tällä hetkellä sopeutuksia sisältävän käyttösuunnitelman toimeenpano ja henkilöstövajeet. Lakisääteinen henkilöstömitoitus ei toteudu opiskeluhoillon psykologipalveluissa. Lisäksi perhepalveluiden palvelutuotanto ei ole pystynyt vastaamaan palvelutarpeeseen kaikilla alueilla etenkin lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluissa ja opiskeluhoillon psykologipalveluissa, joissa myös ostopalveluiden saatavuudessa on vaihtelua alueittain. Henkilöstövajeiden myötä sosiaalihuoltolain mukainen toiminta on vaarantunut, saapuneiden ilmoitusten käsittelyajoissa on ilmennyt viivästymistä (0–7 arkipäivää) ja myös palvelutarpeen arvioinnit ovat osassa alueista viivästyneet. Vammaispalveluiden osaamiskeskuksen psykologin virkojen rekrytointi on ollut haasteellista, mikä on vaarantanut palvelutuotannon lakisääteisten tehtävien hoitamisen, kuten päätöksiä tekevän vaativan tuen asiantuntijaryhmän päätökset tahdosta riippumattomasta erityishuollosta. Lisäksi merkittäviä rekrytointivaikeuksia on ollut vammaispalveluiden asumispalveluiden ja lastensuojelun laitoshoidon ohjaajien tehtäviin. Riskien pienentämiseksi on käytetty ostopalveluita ja vuokratyövoimaa sekä rekrytointilisää. Itä-Suomen aluehallintoviraston valvonta lastensuojelulain mukaisen asiakasmitoituksen toteutumiseen on edelleen käynnissä.

Olennaiset poikkeamat talousarvioon

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan tulojen toteuma on 59 % talousarviosta. Perhepalveluiden toimintatuottojen kertymä 52 % on ajankohdan mukainen, Vammaispalveluiden toimintatuotot ovat ylittyneet (kertymä 61 %) ja niiden arvioidaan toteutuvan loppuvuoden aikana vielä suurempana. Vammaispalveluiden alkuvuoden toimintatuottojen toteumasta puuttuu kuljetusten omavastuuosuuden laskutus.

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialan toimintamenojen toteuma on 58 % talousarviosta. Toimintamenoissa on muodostumassa ylitystä palvelujen ostoissa, kertymä 64 % ja avustuksissa, kertymä 57 %. Palvelujen ostoissa ylitystä muodostaa asiakaspalveluiden ostot sekä ICT-palvelut (mm. Sansia kuljetusten välitysjärjestelmän kustannukset). Avustusten ylitys on lastensuojelulain mukainen taloudellinen tuki ja vammaispalveluiden omaishoidontuki. Henkilöstökulut, 49 % talousarviosta, ovat alle ajankohdan, samoin aineet, tarvikkeet ja tavarat 42 % talousarviosta. Vammaispalveluissa uuden SOTE-sopimuksen hinnoittelutunnusten muutokset sekä hoidollisen hoitoringin (viisi työntekijää) siirtyminen palvelualueelle nostaa loppuvuoden aikana henkilöstökuluja.

1TA20 Perhe- ja vammaispalvelut 1000 €	TA2024	Tot. 1–6/2024	Tot. %
Toimintatuotot	8 600	5 043	59 %
Toimintakulut	-199 950	-115 231	58 %
Toimintakate	-191 350	-110 188	58 %

Palvelualueen toimenpiteet talousarvion pitävyyden varmistamiseksi

Perhe- ja vammaispalveluiden toimialalla palvelutarve ja talousarvioon tehdyt leikkaukset haastavat talousarviossa pysymistä – toimialan palvelut on järjestettävä täysimääräisesti arvioiden tarpeen mukaisina (subjektiivinen oikeus). Toimialalla seurataan käyttösuunnitelman mukaisen talousarvion toimeenpanoa ja sopeuttamistoimenpiteitä. Taloudellisuus- ja tuottavuustoimenpiteiden toteutumista seurataan erillisseurannalla.